

Otobüste ve uçakta farz namazı kılınır mı?

Soru: Bazı otobüs firmaları namaz için durmamakta ısrar ediyor. Böyle bir durumda farz namazı otobüsün içerisinde oturarak kılabilir miyiz?

Cevap

İslam'ın en fazla ehemmiyet verdiği ibadetlerden biri, şüphesizki namazdır. Allah ﷻ savaş esnasında dahi namaz kılmayı emretmiş,¹ Efendimiz de ﷺ, “Yâ Rasûlallah! Beni cennete sokacak ve cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyler misin?” diye soran sahabiye nasihatlerde bulunduktan sonra, “Dinin başı İslam, direği namaz, zirve noktası ise cihattır.”² buyurarak namazın dinin direği olduğunu ifade etmiştir.

Kibleye yönelmek namazın şartlarından biridir. Bu noktada İmam Buhari'nin naklettiğine göre Cabir b. Abdillâh (r.a) şöyle demektedir: “Allah Rasûlü ﷺ bineği üzerinde (nafile namaz) kılarken (binek) hangi yöne doğru giderse o halde namaz kılardı. Ancak farz namaz kılmak istediğinde bineğinden iner ve kibleye dönerek namazı eda ederdi.”³

Söz konusu hadis-i şeriften hareketle fukaha, herhangi bir özür bulunmaksızın hareket halinde olan bir binek üzerinde farz namazı kılmanın caiz olmadığı hususunda ittifak etmiştir.⁴ Şafiî fukahası, hareket halinde olmayan bir binek üzerinde erkânı tam olarak yerine getirilerek kılınan namazın sahih olduğunu söylemiştir.⁵ Hanefiler ise, rükunları tam olarak yerine getirilse dahi -mübah kılan özürlerden biri olmadığı müddetçe- binek üzerinde namaz kılmanın caiz olmadığını ifade etmişlerdir.⁶

Kişinin bineğinden indiği taktirde eşyalarının veya bineğinin çalınmasından korkması, yırtıcı bir hayvan veya düşmanın canına zarar vermesinden endişe etmesi, yerin çamurla kaplı olması, çok şiddetli yağmur yağması, kafilenin gitmesi, binekten indiği taktirde tekrar binemeyecek olması gibi durumlara⁷ maruz kalması binek üzerinde farz namaz kılmayı mübah kılan özürler bağlamında değerlendirilir. Bu durumlardan biri gerçekleştiği takdirde farz namazın, binek üzerinde ve bineğin gittiği yöne doğru imâ ile kılınması caizdir.

Buna göre farz bir namazın otobüste kılınması ancak mezkûr özürlerden birinin olması durumunda caizdir. Müslüman, namazı her şeyden daha önemli görmeli ve namaz vaktinin çıkması söz konusu olduğunda otobüsü durdurmak için elinden geleni yapmalıdır. Bunu yapmadığı takdirde otobüste namaz kılması caiz değildir. Elinden geleni yapmasına rağmen otobüs şoförü durmamakta ısrar ederse otobüs içerisinde oturarak kılması caizdir. Çünkü fukaha, malın çalınma tehlikesi olduğu durumda binek üzerinde namaz kılmanın caiz olduğunu ifade etmiştir. Buradaki asıl gaye malı muhafaza etmektir. Otobüsten inildiği takdirde kişi yeni bir bile

almak zorunda kalacağından malı zayı olur. Özellikle de uzun yolculuklarda birkaç namaz vaktinin yola denk geldiği düşünülüğünde kişinin her defasında yeni bir bilet alması ciddi bir mali külfet olur. Ayrıca yolcu, indiği terminale aynı istikametteki bir otobüsün bir daha ne zaman geleceği ve geldiği taktirde otobüste yer olup olmayacağı gibi problemlerle de karşı karşıya kalacaktır. Bu durumda kafilenin gitmesinden korkan kimse gibi olacağından namazını otobüste, oturarak, ima ile kılması caizdir. Ancak sakıncalı bir durum olmaması halinde namaz için durmayan otobüsten inmesi evlâdır.

Uçakla seyahat eden kişi de kabin memurlarının gösterdiği noktada kibleye yönelip farz namazı ayakta eda eder. Buna izin verilmemesi durumunda ise bineğin üzerindeki kişi gibi namazını oturduğu yerde kılar.

Fukahâ, zarurettten dolayı binek üzerinde namaz kılan kimsenin daha sonra o namazı iade etmesinin hükmü hususunda da ihtilaf etmiştir. Hanefî fukahâsı,⁸ iade etmenin vacip olmadığını söylerken, Şafiîlerde en sahih görüşe göre mutlak olarak iade etmek vaciptir.⁹ Malikî fukahâsı¹⁰ ise bazı durumlarda namazı iade etmenin vacip olduğunu ifade etmiştir. Buna binaen otobüste farz namazını kılan kimsenin namazını daha sonra iade etmesi ihtilaftan sakınması açısından daha ihtiyatlı olur.

1. Nisa, 4/101.

2. Tirmizi, İman, 8 (Hadis No: 2616).

3. Buhari, Salât, 31 (Hadis No: 400).

4. Bkz. Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Marife, 2015), 2/591; Kemâluddîn Ebu'l-Bekâ Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fî Şerhi'l-Minhâc* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2004), 2/73; el-Kâdî Abdulvehhâb el-Bağdâdî, *Şerhu'r-Risale li'bni Ebi Zeyd el-Kayravânî* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2022), 4/134; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Muğnî* (Riyad: İdâretu'l-Melik, ts.), 2/326.

5. Kemâluddîn Ebu'l-Bekâ Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fî Şerhi'l-Minhâc*, 2/73.

6. Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr*, 2/591.

7. Bkz. Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr*, 2/591-592; Kemâluddîn Ebu'l-Bekâ Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fî Şerhi'l-Minhâc*, 2/74; Şemsuddîn Muhammed b. İbrahim b. Halil et-Tatâî el-Mâlikî, *Cevâhiru'd-Durer fî Halli Elfâzi'l-Muhtasar* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2014), 2/44-45; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Muğnî*, 2/326.

8. Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr*, 2/591.

9. Kemâluddîn Ebu'l-Bekâ Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fî Şerhi'l-Minhâc*, 2/74.

10. Şemsuddîn Muhammed b. İbrahim b. Halil et-Tatâî el-Mâlikî, *Cevâhiru'd-Durer fî Halli Elfâzi'l-Muhtasar*, ss. 45-50.